

ÖSTERSUNDS
KOMMUN
STAAREN TJELTE

Riktlinjer för studie- och yrkesvägledning i Östersunds Kommun

Kontaktperson:

Dokumenttyp:	Riktlinje-Tjänstemannabeslutad
Dokument-ID:	RIK – 04588
Version:	1
Berörd verksamhet:	Barn- och utbildningsförvaltningen
Beslutad av:	Maria Stiberg
Giltig från:	2024-09-23
Giltig till:	2025-09-23
Antal sidor:	11

1. Inledning

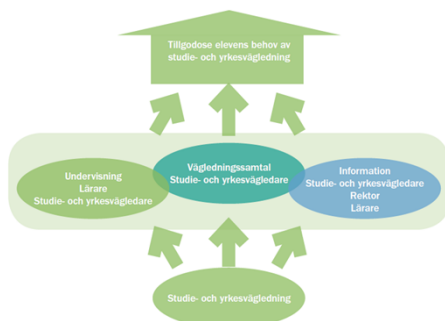
I Skollagen (2010:800) tydliggörs att skolan ska utforma utbildningen så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. I de inledande delarna av läroplanerna för grundskola och anpassad grundskola (LGR22 och LGRA22) lyfts det att skolan ska bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

I Skolverkets publikation *Att välja för framtiden, skolans stöd genom vägledning och lärande* (2020) lyfter man att forskning visar att skolans arbete med studie- och yrkesvägledning spelar en viktig roll för att elever ska kunna göra väl underbyggda och hållbara framtidsval av yrkesinriktning och utbildning. Alla elever behöver under sin skoltid utveckla de kunskaper och kompetenser som krävs för att aktivt delta i samhälls- och arbetslivet.

Studie- och yrkesvägledning kan beskrivas i både vid och snäv bemärkelse.

- Studie- och yrkesvägledning i vid, generell, bemärkelse innebär att studie- och yrkesvägledningen är hela skolans ansvar och är en integrerad del i undervisningen. Den handlar till exempel om undervisning som rör arbetslivet, praktiska arbetslivserfarenheter, studiebesök, utbildningsinformation och aktiviteter för att utveckla elevens självkänedom.
- Studie- och yrkesvägledning i snäv, individuell, bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Här ges den enskilde eleven möjlighet att reflektera över sig själv i relation till olika utbildningsvägar.

All personal i grundskola och anpassad grundskola ska vara involverade i elevernas studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse. Skolverket har i en figur synliggjort fördelningen mellan vilken yrkesroll som arbetar med de olika studie- och yrkesvägledande insatserna, se figur nedan:

2. Syfte

Syftet med dessa riktlinjer är att tillsammans med Barn- och Utbildningsförvaltningens kulturhjul konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för den egna verksamheten. Detta är ett huvudmannansvar utifrån Skolverkets allmänna råd för Arbete med studie- och yrkesvägledning (Skolverket 2013). Syftet är också att riktlinjerna, inklusive bilagor med konkreta mål, ska utgöra ett stöd för rektorer och studie- och yrkesvägledare för att kunna planera, utvärdera och utveckla arbetet. Riktlinjerna ska också kunna stötta lärare att integrera studie- och yrkesvägledning i sin undervisning.

Se bilaga för respektive verksamhet med förslag hur man kan strukturera upp arbetet utifrån målen för grundskolans F-3, 4-6 och 7-9 samt anpassad grundskola F-9.

3. Avgränsningar

I läroplanerna (LGR22 och LGRA22) samt i de allmänna råden för Arbete med studie- och yrkesvägledning (Skolverket 2013) finns tydliga mål och avgränsningar för vad skolans olika yrkesgrupper har för ansvar när det gäller arbete med studie- och yrkesvägledning: rektor, lärare, studie- och yrkesvägledare samt all skolpersonal.

4. Utvärdering

I samband med det systematiska kvalitetsarbetet utvärderar skolorna årligen den egna verksamheten kring studie- och yrkesvägledning. Resultatet återkopplas till samordnare för skola/omvärld på Barn- och utbildningsförvaltningen. Fokus ska ligga på måluppfyllelse och analys av arbetet med studie- och yrkesvägledning samt förslag till förändringar/utveckling av lokal handlingsplan inför kommande läsår.

Barn- och Utbildningsförvaltningen ansvarar för en kommunövergripande utvärdering varje år där skolornas egna utvärderingar ligger till grund. Dessa riktlinjer ska revideras utifrån resultatet av utvärderingarna.

5. Kommunövergripande mål för arbetet med studie- och yrkesvägledning i Östersunds Kommun

5.1. Valkompetens för framtidsval

För att hantera valsituationer behöver eleven utveckla kompetenser som visar på strukturerade sätt att samla, analysera, sätta samman och organisera sig själv och utbildnings- och yrkesinformation. Eleverna behöver utveckla färdigheter att kunna fatta och genomföra beslut och hantera övergångar och växlingar i livet. Eleverna behöver utveckla valkompetens (Allmänna Råd för arbete med studie- och yrkesvägledning, Skolverket s.13). Figuren visar komponenter som bidrar till elevens valkompetens:

Inom ramen för arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisning, den generella- eller vida vägledningen, kan man strukturera utrymmet mellan arbetsliv och utbildning, självkännedom samt målsättning. Färgerna i modellen återkommer i bilagorna 7:1 till 7:3 med specifika mål för grundskolan.

Båda figurerna ovan är hämtade ur Skolverkets *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande 2020*.

Vägledning är en process där syftet är att eleven stegvis ska öka sin självkännedom och kunskap om omvärlden, särskilt om utbildning, yrken och arbetsmarknad. Processen syftar till att öka elevens valkompetens. Vägledningen ska därför löpa som en röd tråd genom elevens hela skolgång och ge studie- och yrkesvägledaren möjlighet att koppla samman de kunskaper och erfarenheter eleven har utvecklat med elevens individuella studie- och yrkesvägledning.

5.2. Grundskola F-3

I arbetet med studie- och yrkesvägledning från förskoleklass till årskurs 3 bör tonvikten ligga på självkännedom samt en grund i kunskap om och erfarenheter från yrkes- och arbetsliv. De sammanfattande målen för F-3 handlar om:

- Enklare frågeställningar som inleder tankarna om sig själv, framtiden och arbetslivet.
- En första introduktion om studie- och yrkesval som påverkas utifrån könstillhörighet, social och kulturell bakgrund.

Se bilaga 7.1 med matris med specifika mål. Ta kontakt med studie- och yrkesvägledare för att få förslag på aktiviteter kopplat till målen.

5.3. Grundskola 4-6

I arbetet med studie- och yrkesvägledning från årskurs 4 till 6 bör det vara en jämn fördelning mellan självkännedom och kunskap om arbetsliv och utbildning. De sammanfattande målen för 4-6 handlar om:

- Fördjupande frågor om sig själv, motivation och sina målsättningar.
- Diskussion och problematisering kring studie- och yrkesval utifrån könstillhörighet, social och kulturell bakgrund.

Se bilaga 7.2 med matris med specifika mål. Ta kontakt med studie- och yrkesvägledare för att få förslag på aktiviteter kopplat till målen.

5.4. Grundskola 7-9

I arbetet med studie- och yrkesvägledning från årskurs 7-9 bör tonvikten ligga på alla tre delarna: kunskap om arbetsliv och utbildning, självkännedom samt målsättning. De sammanfattande målen för 7-9 handlar om:

- Förståelse för att studie- och yrkesval påverkas utifrån könstillhörighet, social och kulturell bakgrund.
- Att kunna resonera kring sina egna tankar om studie- och yrkesval.
- Att kunna sätta både kortsiktiga och långsiktiga mål.
- Att få färdigheter att kunna ta och genomföra beslut.

Se bilaga 7.3 med matris med specifika mål. Ta kontakt med studie- och yrkesvägledare för att få förslag på aktiviteter kopplat till målen.

5.5. Anpassad grundskola

Eleverna ska få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

I anpassad grundskola är det extra viktigt att all verksamhet sker efter elevernas förmåga och utvecklingsnivå.

En stor del av arbetet under högstadiet är elevernas praktiska arbetslivsorientering, PRAO. Prao är en värdefull modell för samverkan mellan skola och arbetsliv utanför skolan, och kan bidra med viktiga erfarenheter inför kommande val av utbildning eller yrkesinriktning.

Se bilaga 7.4 med matris på specifika mål och aktiviteter.

6. Relaterade dokument

Skollag (2010:800)

Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet (2022)

Läroplan för anpassade grundskolan (2023)

Skolverket – Allmänna Råd Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013)

Skolverket – Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande (2020)

7. Bilagor

7.1. Bilaga 1 – Mål för grundskola F-3

Ta kontakt med studie- och yrkesvägledare för att få förslag på aktiviteter.

Mål: När eleven lämnar årskurs 3...	Aktivitet	Ämne	Ansvarig	Årskurs HT/VT	Utvärdering och uppföljning
Arbetsliv och utbildning:					
Ska eleven veta vad ett yrke är.					
Ska eleven veta varför eleven går i skolan.					
Ska eleven ha fått höra vad en god arbetsmiljö är samt vikten av att kunna samarbeta med olika människor.					
Ska eleven ha kommit i kontakt med människor som yrkesmässigt eller ideellt arbetar med kultur.					
Ska eleven ha kommit i kontakt med olika aktörer som arbetar i närsamhället.					
Ska eleven ha fått möjlighet att vidga sitt yrkesbibliotek (öka antalet yrken de har kännedom om).					
Ska eleven veta vad ett företag är.					
Självkännedom:					
Ska eleven ha tränats i att reflektera över föreställningar rörande identitet, könstillhörighet, social- och kulturell bakgrund kopplat till karriärval.					
Ska eleven ha tränats i att identifiera och formulera sina intressen, möjligheter och önskemål inför framtiden.					
Ska eleven ha fått öva på att formulera styrkor.					
Målsättning:					
Ska eleven ha fått träna på att göra val.					

7.2. Bilaga 2 – Mål för grundskola 4-6

Ta kontakt med studie- och yrkesvägledare för att få förslag på aktiviteter.

Mål: När eleven lämnar årskurs 6...	Aktivitet	Ämne	Ansvarig	Årskurs HT/VT	Utvärdering och uppföljning
Arbetsliv och utbildning:					
Ska eleven ha kännedom om hur skolämnen kan kopplas till färdigheter som används inom arbetslivet.					
Ska eleven ha fått bekanta sig med olika typer av branscher och yrken i närsamhället.					
Ska eleven ha fått förståelse om varför ett arbete är viktigt för individ och samhälle.					
Ska eleven ha kunskaper om vad god arbetsmiljö är.					
Ska eleven ha fått förståelse om arbetsmarknaden utifrån kön, socialt- och kulturellt perspektiv.					
Ska eleven ha fått kunskaper om hur arbete såg ut förr idag och utvecklingen i framtiden.					
Ska eleven ha kommit i kontakt med människor som yrkesmässigt eller ideellt arbetar med kultur.					
Ska eleven ha fått kunskaper om hur arbete ser ut i andra länder.					
Ska eleven ha kommit i kontakt med någon ideell förening och fått höra skillnaden mellan ideellt arbete, lönearbete och företagande.					
Ska eleven förstå skillnaden mellan att vara anställd, företagare och ideellt arbetande.					
Självkännedom:					
Ska eleven ha utmanats i att reflektera över föreställningar rörande identitet, könstillhörighet, social- och kulturell bakgrund kopplat till sina egna karriärval.					
Ska eleven ha fått kännedom om faktorer som påverkar studie- och yrkesval utifrån ett normkritiskt perspektiv.					
Målsättning:					
Ska samtliga elever och vårdnadshavare ha fått information om språkvalet och dess betydelse och möjligheter.					
Ska eleven ha tränats att göra val och att förstå konsekvenserna av sina val.					

7.3. Bilaga 3 – Mål för grundskola 7-9

Ta kontakt med studie- och yrkesvägledare för att få förslag på aktiviteter.

Mål: När eleven lämnar årskurs 9...	Aktivitet	Ämne	Ansvarig	Årskurs HT/VT	Utvärdering och uppföljning
Arbetsliv och utbildning:					
Ska eleven ha fått information om gymnasiet och hur man kan söka kunskap om fortsatta studier efter gymnasiet.					
Ska eleven ha fått kunskap om hur arbete förändras över tid.					
Ska eleven ha fått kunskap om hur villkor för arbete och utbildning ser ut i andra länder.					
Ska eleven ha kännedom om hur skolämnen kan kopplas till färdigheter som används inom arbetslivet.					
Ska eleven i undervisningen fått erfarenheter av olika slag från arbetslivet, till exempel i form av studiebesök eller besök av yrkesrepresentanter.					
Ska eleven ha fått information om arbetsförmedling och fackliga organisationer och hur man kan söka kunskap om arbetsliv och yrken.					
Ska eleven ha arbetat med normkritiskt tänkande och berört arbetsmarknadsfrågor kopplade till kön, social- och kulturell bakgrund.					
Ska eleven ha fått kunskap om hur arbetsmarknaden fungerar, vilka rättigheter och skyldigheter som finns.					
Ska eleven fått kunskap om företagsamhet och entreprenörskap.					
Ska eleven genomfört minst 10 dagars PRAO.					
Ska eleven ha besökt och träffat representanter från gymnasieskolan.					
Självkännedom:					
Ska eleven ha fått identifiera, resonera och medvetandegöra sina förmågor, färdigheter och styrkor.					
Ska eleven ha utmanats att reflektera och problematisera föreställningar rörande identitet, könstillhörighet, social- och kulturell bakgrund kopplat till sina egna karriärval.					
Ska eleven ha tränats i att identifiera och formulera sina intressen, möjligheter och önskemål inför framtiden.					
Målsättning:					
Ska eleven ha haft vägledningssamtal med en utbildad studie- och yrkesvägledare.					
Ska eleven ha kunskaper och verktyg för att kunna göra ett väl underbyggt val.					

7.4. Bilaga 4 – Anpassad grundskola

Mål	Aktivitet	Ämne	Ansvarig	Årskurs HT/VT	Utvärdering och uppföljning
<p>Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, Riktlinjer, läraren ska: Synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,</p> <p>Kursplaner, 3.9, Centralt innehåll: Syfte: Eleverna ska ges möjligheter att: utveckla kunskaper om, jämföra och reflektera över, uttrycka och pröva tankar och åsikter om, söka och värdera information om:</p> <p>Att leva i Sverige: Åk 4-6: Yrken och verksamheter i samhället. Åk 7-9: Utbildningsvägar samt arbetsuppgifter inom olika yrken och verksamheter.</p>	<p>Temaår 1, Termin 1: Vi lever tillsammans.</p> <p>Temaår 1, Termin 2: Vår vardagsteknik.</p> <p>Temaår 2, Termin 1: Vår planet.</p> <p>Temaår 2, Termin 2: Förr och nu, i världen.</p> <p>Temaår 3, Termin 1: Jag och min kropp.</p> <p>Temaår 3, Termin 2: Min plats ...i Jämtland...i Norden ...i världen.</p>	<p>Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden,</p> <p>Ämnesövergripande arbetssätt genom teman.</p>	Undervisande lärare	Alla årskurser där undervisningen planeras efter centralt innehåll och kursplaner i läroplanen som anges för stadierna.	Ärligen på efterarbetsdagar för lärare i samverkan med övrig personal efter läsårets slut
<p>Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper, Mål ämnen: Varje elev efter genomgången anpassad grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning</p> <p>Mål ämnesområden: Varje elev efter genomgången anpassad grundskola kan använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena för vidare studier, i samhällsliv och vardagsliv,</p>	Enl. angivna delmål i verksamhetsplan för SYV	Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper.	SYV	Enligt angivna delmål i verksamhetsplan för SYV	Enligt verksamhetsplan för SYV
<p>2.6 Skola och omvärld Riktlinjer, Alla om arbetar i skola ska: Verka för att utveckla kontakter med kultur- och föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö. Läraren ska: Medverka till att utveckla kontakter med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.</p>	<p>Temaår 1, Termin 1: Vi lever tillsammans.</p> <p>Temaår 3, Termin 2: Min plats ...i Jämtland...i Norden ...i världen.</p>	<p>Övergripande mål och riktlinjer, 2.6 Skola och omvärld</p> <p>Ämnesövergripande arbetssätt genom teman.</p>	Undervisande lärare	Alla årskurser där undervisningen planeras efter centralt innehåll och kursplaner i läroplanen som anges för stadierna.	Ärligen på efterarbetsdagar för lärare i samverkan med övrig personal efter läsårets slut
<p>Kursplaner, 3.9, Centralt innehåll: Syfte: Eleverna ska ges möjligheter att: utveckla kunskaper om, jämföra och reflektera över, uttrycka och pröva tankar och åsikter om, söka och värdera information om:</p> <p>Åk 4-6: Att leva i Sverige: Yrken och verksamheter i samhället.</p>	Enl. angivna delmål i verksamhetsplan för SYV	Samhällsorienterade ämnen	Skolpersonal	Enl. angivna delmål i verksamhetsplan för SYV	Enligt verksamhetsplan för SYV
<p>Kursplaner, 3.9, Centralt innehåll: Syfte: Eleverna ska ges möjligheter att: utveckla kunskaper om, jämföra och reflektera över, uttrycka och pröva tankar och åsikter om, söka och värdera information om:</p> <p>Åk 7-9: Att leva i Sverige: Utbildningsvägar samt arbetsuppgifter inom olika yrken och verksamheter.</p>	Enl. angivna delmål i verksamhetsplan för SYV	Samhällsorienterade ämnen	SYV	Enl. angivna delmål i verksamhetsplan för SYV	Enligt verksamhetsplan för SYV

Skolår	Delmål	Längd	Skolform	Ansvarig
4-6	Alla elever ska delta i ”fixargrupp” med klasspersonal där småsaker ordnas i skolans lokaler.	Timmar då och då (ca 1 dag)	Ämnesområdeselever	Skolpersonal
6	Alla elever ska göra en dags prao inom skolans väggar (internt)	1 dag	Ämneselever	Skolpersonal
7	Alla elever ska göra två dagars prao inom skolans väggar (internt)	2 dagar	Ämneselever	SYV
8	Alla elever ska göra en dags prao, t ex inom daglig verksamhet (externt)	1 dag	Ämnesområdeselever	SYV
8	Alla elever ska göra fem dagars prao (externt).	2 + 3 dagar	Ämneselever	SYV
8	Alla elever ska få information om feriepraktik.	1 timme	Ämneselever	SYV + arbetsmarknadsenheten (AME)
8	Alla ska få möjlighet att göra feriepraktik.	75 timmar	Ämneselever	SYV + arbetsmarknadsenheten (AME)
8	Alla elever deltar på informationsdag hos Jämtlands gymnasieförbund (JGY).	1 dag		SYV JGY i samverkan med SYV på anpassad grundskola
9	Alla elever ska göra en till fyra dagars prao t ex inom daglig verksamhet (externt)	1-4 dagar	Ämnesområdeselever	SYV
9	Alla elever ska göra åtta dagars prao (externt)	Ht 4 + 4 dgr. Vt 4 dgr.	Ämneselever	SYV
9	Alla elever ska fått vägledning både enskilt och i grupp, inför gymnasievalet.	Minst 2 tillfällen	Ämneselever	SYV
9	Alla elever ska få information om feriepraktik.	1 timme	Ämneselever	SYV + arbetsmarknadsenheten (AME)
9	Alla ska få möjlighet att göra feriepraktik.	75 timmar	Ämneselever	SYV + arbetsmarknadsenheten (AME)
9	Alla elever deltar på informationsdag hos Jämtlands gymnasieförbund (JGY).	1 dag	Ämnesområdeselever och Ämneselever	SYV JGY i samverkan med SYV på anpassad grundskola
9	Alla elever erbjuds gymnasiepraktik hos Jämtlands gymnasieförbund (JGY).	VT - utifrån individuella behov (ca 2 dagar)	Ämnesområdeselever	SYV på JGY i samverkan med SYV på anpassad grundskola
9	Alla elever erbjuds gymnasiepraktik på två program à tre dagar, hos Jämtlands gymnasieförbund (JGY).	HT 3 + 3 dagar	Ämneselever	SYV på JGY i samverkan med SYV på anpassad grundskola